

ความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

Beliefs and Rituals Tradition of “Sat Duan Sip” in Prik Subdistrict, Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat Province

จุฑาทิพย์ ไกรนรา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, juthathip.g@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) ศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับแนวคิดพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ทฤษฎีสัญลักษณ์นิยม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม และทฤษฎีหน้าที่นิยม มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม มีการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์กับความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ได้แก่ พระสงฆ์ มัคทายก และผู้ประกอบพิธีรวมถึงชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธี ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 3 ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ความเชื่อที่ว่าผู้ทำกรรมโดยอ้อมได้รับกรรมนั้น และความเชื่อที่ว่าเมื่อทำบุญอุทิศทานไปให้ผู้ตาย ผู้ตายจะได้รับผลจากการอุทิศนั้น

2. พิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 5 พิธีกรรม ได้แก่ การจัดหมรับและการยกหมรับ การแห่จาด การฉลองหมรับ และการบังสุกุล การตั้งเปรตและการชิงเปรต และการบูชาบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี สารทเดือนสิบ

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the beliefs that appear in the Sat Duen Sip tradition, Prik Sub-district, Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat Province and 2) to study the rituals that appearing in the Sat Duen Sip Tradition, Prik Sub-district, Thung Yai District. Nakhon Si Thammarat Province by using a qualitative research

methodology together with the concept of symbolic behavior and symbolic objects in rituals. , symbolic Interactionism, structural functionalism and functionalism. Information was collected by both participant and non-participant observations in the ritual. Interviews were conducted with information from people who had knowledge and experience with beliefs and rituals in the Sat Duan Sip tradition, including monks, greeting, and the people who performed the ceremony, including the villagers who attended the ceremony. The results showed that

1. Beliefs that appear in the festival of Sat Duen Sip, Prik Subdistrict, Thung Yai District Nakhon Si Thammarat Province has 3 beliefs : beliefs about spirituality the belief that any karma will receive that karma and the belief that when making merit and giving alms to the deceased The deceased will be affected by that dedication.

2. Rituals that appear in the festival of Sat Duen Sip, Prik Sub-district, Thung Yai District Nakhon Si Thammarat Province has 5 ceremonies, arranging and lifting, parade of Jad, celebrating the hymn and lifting the hymn , setting up jinn and ancestor worship.

Keywords: belief, ritual, tradition, Sat Duan Sip

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทำบุญสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีที่ชาวนครศรีธรรมราชได้ถือปฏิบัติด้วยศรัทธามาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ เนื่องจากในช่วงปลายเดือนสิบของแต่ละปีเป็นระยะที่พืชพันธุ์ธัญญาหารในท้องถื่นออกผล ประกอบกับความเชื่อที่ว่าในช่วงเดือนสิบนั้นบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วกลายเป็นเปรตจะถูกปล่อยออกจากนรกภูมิเพื่อให้กลับมาหาญาติพี่น้องและลูกหลาน ชาวพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชจึงปลูกฝังให้ลูกหลานมีความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษโดยการไปทำบุญที่วัดเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังที่ ขวน เพชรแก้ว (2559: 123) กล่าวว่า ประเพณีและพิธีกรรมเดือนสิบ เป็นงานบุญใหญ่ของชาวนครศรีธรรมราชที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สารทเดือนสิบเกิดจากพื้นฐานจิตใจของชาวนครศรีธรรมราชที่ตระหนักในความสำคัญของความกตัญญูตเวที ว่าเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งของมนุษย์ที่ทุกคนควรมีต่อบรรพบุรุษของตนทั้งภพนี้และภพหน้า มุมมองดังกล่าวก่อให้เกิดลักษณะเด่นของชาวนครศรีธรรมราชในแง่คติชนวิทยา นั่นคือประเพณีและพิธีกรรมสารทเดือนสิบ บ่งบอกถึงความรักความผูกพันและความกตัญญูในกลุ่มเครือญาติของชาวนครศรีธรรมราช โดยชี้ถึงความสามัคคีในชุมชนท้องถื่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช อีก

ทั้งที่ยั่งยืนถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างพุทธศาสนาอันเชื่อมโยงกับวิถีคิดและวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราชอีกด้วย

ประเพณีสารทเดือนสิบมีส่วนสำคัญในการสะท้อนความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนครศรีธรรมราชได้เป็นอย่างดี แม้ว่าในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ดังที่ ชวน เพชรแก้ว (2559: 123) กล่าวว่า อนึ่งแม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะมีความก้าวหน้า มีเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาอย่างมากมาย แต่คนนครศรีธรรมราชจำนวนมากก็ยังให้ความสำคัญกับประเพณีสารทเดือนสิบที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ประเพณีกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราชยังคงเป็นประติสัมพันธ์ทางคติชนวิทยาที่มีความสำคัญต่อชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นงานบุญใหญ่ที่คนภายนอกก็รู้จักกันเป็นอย่างดี

ชาวตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทเดือนสิบอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเปรต และขนมประจำประเพณีสารทเดือนสิบ โดยมีความเชื่อว่าเปรตเป็นผีบรรพบุรุษที่มีรูปร่างสูงเท่าต้นตาล ผมหยาว คอยาว ผอมโซ ผิดำ ท้องโต มือเท้าใบตาล แต่มีปากเท่ารูเข็ม และเปรตจะหิวอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากกินอะไรไม่ได้ จึงขอมาขอส่วนบุญในงานบุญต่าง ๆ โดยเฉพาะประเพณีสารทเดือนสิบ ซึ่งเมื่อสะสมบุญได้แล้วเมื่อไปเกิดใหม่ชาติหน้าจะได้ไม่ต้องทุกข์ทรมานอย่างที่เป็นอยู่ ดังที่ กลิ่น คงเหมือนเพชร (2542: 4747-4751) กล่าวว่า ผีเปรตเป็นผีประเภทหนึ่งจำพวกบรรพบุรุษ ที่ต้องเสวยกรรมมาทนทุกข์ทรมานในภพภูมิต่าง ๆ ต้องอดอยากผอมโซ ปากเท่ารูเข็ม ตัวสูง คอยาว ส่งเสียงร้องกรีด ๆ เรียกว่าเปรตมาขอส่วนบุญ

ความเชื่อเกี่ยวกับเปรตและขนมประจำประเพณีสารทเดือนสิบนั้น นำมาซึ่งพิธีกรรมที่ชาวตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านาน เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว อีกทั้งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ (เปรต) ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2551: 44) กล่าวว่า ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างมาก เนื่องจากเชื่อว่าเป็นประเพณีทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและไปเกิดเป็นเปรตในนรกภูมิ จึงเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษ และถือเป็นช่วงเวลาที่ยุติพันธุ์น้อมได้มาพบปะสังสรรค์พูดคุย เสริมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์กันในครอบครัวเป็นอย่างดี ทำให้ความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบเปรียบเสมือนสิ่งที่คอยยึดโยงให้ลูกหลานสืบสานประเพณีสารทเดือนสิบต่อไป

นอกจากนี้พิธีกรรมชิงเปรต ก็เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่แสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษเช่นเดียวกัน ซึ่งพิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นเมื่อเสร็จจากการฉลองหมรับและถวายภัตตาหารแล้ว การชิงเปรตจะเริ่มหลังจากตั้งเปรตเสร็จแล้ว ช่วงนี้เป็นช่วงที่เรียกว่า “ชิงเปรต” ทั้งผู้ใหญ่และเด็กจะวิ่งกันเข้าไปแย่งขนมกันอย่างคึกคัก เพราะความเชื่อว่าของที่เหลือจากการเซ่นไหว้บรรพบุรุษนั้น หากใครได้

ไปรับประทานก็จะได้กุศลแรง เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัว ดังที่ พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2544: 68) กล่าวว่า ประเพณี ชิงเปรตนี้ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญมากที่สุดพิธีกรรมหนึ่งของชาวไทยพุทธภาคใต้ ในโอกาสที่จัดให้มีพิธีกรรมนี้ ชาวไทยพุทธภาคใต้ที่ไปทำงานหรืออาศัยอยู่ในต่างจังหวัดหรือในภูมิภาคอื่นจะหาโอกาสมาร่วมพิธีกรรมกับครอบครัวของตนเองให้ได้ เพราะถือว่าเป็นวันสำคัญในรอบปีที่จะได้มีโอกาสแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากับหมู่เครือญาติ ในพิธีกรรมนี้ชาวภาคใต้จะเรียกว่าเป็น “วันซุมญาติ” คือหมายถึงวันที่ญาติพี่น้องซึ่งอยู่แยกกัน ณ ที่ต่าง ๆ ได้มารวมตัวพบปะกันในวันจัดพิธีกรรมนี้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและภาคสนาม เพื่อจะได้ทราบถึงความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้อย่างถูกต้อง และเข้าใจในอัตลักษณ์ของพิธีกรรมอันจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจกลุ่มชนนี้ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามและสืบต่อประเพณีประจำจังหวัดที่เปรียบดั่งสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้คงอยู่ตลอดไป อีกทั้งผู้สนใจยังสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้ในการทำวิจัยของตน และใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. **แนวคิดพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ในพิธีกรรม** จากการศึกษาพบว่า ทฤษฎีนี้มีมุมมองว่าพิธีกรรมเป็นรูปแบบสำคัญในการสื่อความหมายสำคัญทางวัฒนธรรม และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมเป็นตัวส่งผ่านแก่นสำคัญนั้น (นภสมน นิจนิรันดร์, 2550: 12-18) ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ในพิธีกรรมในการสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ร่วมพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบว่ามีความเหมือน หรือเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนหรือท้องถิ่นอื่นมากน้อยเพียงใด รวมถึงวิเคราะห์วัตถุประสงค์ที่เป็นสัญลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบอีกด้วย

2. ทฤษฎีสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism) จากการศึกษาพบว่าทฤษฎีนี้มุ่งอธิบายการจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เน้นถึงการกระทำร่วมกันของสมาชิกในสังคมเนื่องจากสัญลักษณ์ รวมทั้งพฤติกรรม ประเพณี และพิธีกรรม จนสร้างเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีสัญลักษณ์นิยมเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของขนมเดือนสิบทั้ง 5 อย่างในการจัดหมักรับและตั้งเปรต รวมถึงศึกษาความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของจาด และโหงงโหงงในประเพณีสารทเดือนสิบอีกด้วย

3. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) จากการศึกษาพบว่า ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การยึดเหนี่ยวทางสังคมจะเป็นแบบ Mechanical Solidarity คือการยึดถือค่านิยม จารีต ประเพณีเดียวกัน มีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติต่าง ๆ แบบเดียวกัน แต่ในสังคมที่ซับซ้อนการยึดเหนี่ยวทางสังคมจะเป็นแบบ Organic Solidarity คือการยึดเหนี่ยวตามบทบาทหน้าที่ของตนโดยที่แต่ละบุคคลจะมีค่านิยม ความเชื่อ ความคิด ที่แตกต่างกันออกไป การที่สังคมจะอยู่รอดได้ก็เพราะบุคคลปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของสังคม (สนธยา พลศรี, 2542: 192) ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีนี้เป็นแนวทางในการศึกษาบทบาทและโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านทางสถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในความเชื่อและพิธีกรรมที่ทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงวัดกับชุมชน อันส่งผลให้มีการรัก ห่วงแหน และอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรมอันดีงามของท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหาย

4. ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) จากการศึกษาพบว่า ศิริพร ณ ถลาง (2557: 359) กล่าวว่า การศึกษาคติชนด้านบทบาทหน้าที่เป็นการศึกษาคติชนโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง (text) กับบริบททางสังคมของคติชน (social context of folklore) เพื่อวิเคราะห์ว่า คติชนในฐานะที่เป็นข้อมูลวัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจและช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนี้ในการศึกษาว่าความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบบทบาทและหน้าที่ในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมอย่างไร และความเชื่อและพิธีกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมอย่างไร

งานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

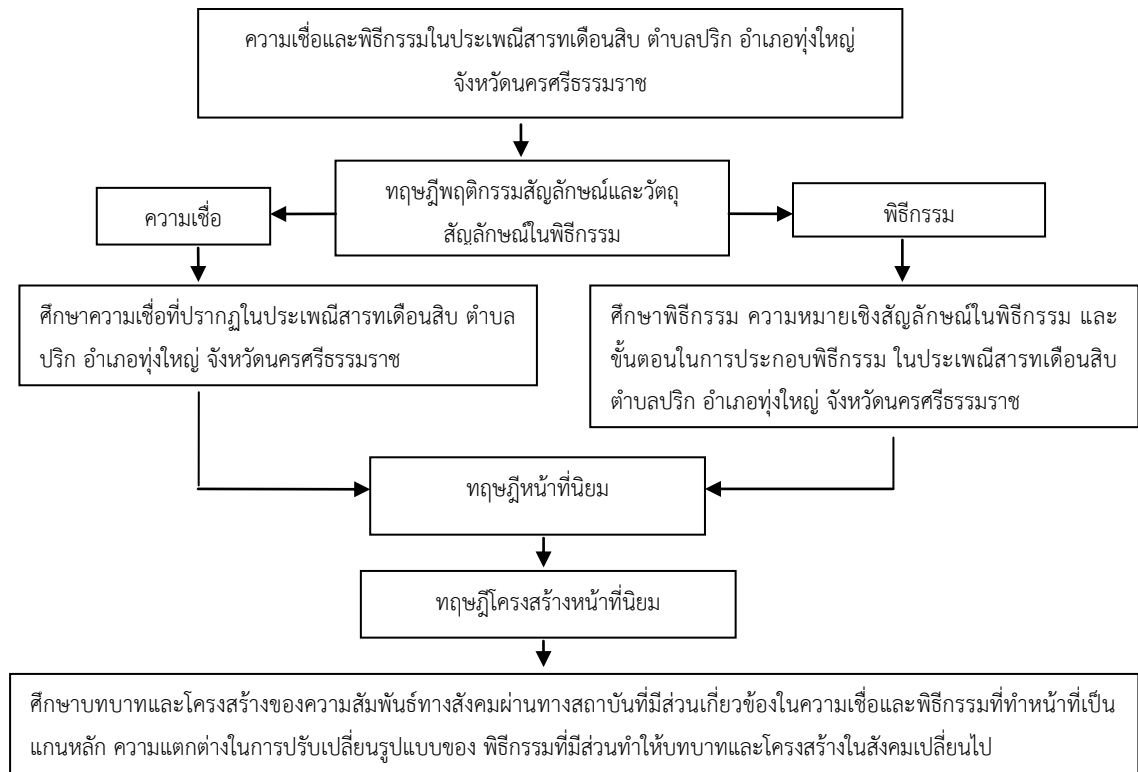
นิวัฒน์ หนังกะหม (2557) ได้ศึกษาความเชื่อเรื่องผีปู่ตาภาคอีสาน: กรณีศึกษา บ้านครบุรี ตำบลครบุรีใต้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านครบุรี มีความเชื่อว่าผีปู่ตาเป็นผีบรรพบุรุษที่ยังคงห่วงใย และคอยดูแล ปกป้องคุ้มครอง รักษาชาวบ้านครบุรีให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ทุกปีชาวบ้านครบุรีจะมีการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา โดยมีร่างทรงอาวุโสของหมู่บ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับผีปู่ตาด้วยการเชิญผีปู่ตาเข้าร่างทรง วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านครบุรี เป็นลักษณะของสังคมชนบทที่ยังคงพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการทำมาหากินเลี้ยงชีพ มีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ อำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถานที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

มนิรัตน์ กำลังเกื้อ (2561) ได้ศึกษาพิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพิธีกรรมในประเพณีที่สำคัญของพื้นที่มาตั้งแต่อดีต และเป็นวิถีปฏิบัติของคนมาจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมสารทเดือนสิบมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ทั้งในเรื่องของขนมในพิธีกรรม การจัดหมรับ และการชิงเปรต เมื่อพิจารณาประเพณีสารทเดือนสิบกับการปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประดิษฐ์ของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าสิ่งที่ปรับเปลี่ยนไป คือ สถานที่และกิจกรรม ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม และขบวนแห่หมรับ ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีบทบาทที่เด่นชัดในแง่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีกด้วย

ณรัตน์จุฑา ไชยสวัสดิ์ (2562) ได้ศึกษาความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษของคนไทยถิ่นใต้: ฝิเปรต และทวด ผลการวิจัยพบว่า ตำนานเรื่องเล่าท้องถิ่นไทยภาคใต้หลายเรื่องๆ ได้กล่าวถึงความเคารพนับถือที่ผู้คนมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะเกิดอีกภพภูมิหนึ่งอาจเป็นผี เป็นเปรต เป็นเทวดา ที่ปรากฏอยู่ในรูปของคนบ้าง สัตว์บ้าง ต้นไม้บ้าง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีอิทธิฤทธิ์สามารถแสดงปาฏิหาริย์ ตลบั่นดาลสิ่งดี-ร้าย ให้เกิดแก่ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ลูกหลานที่มีชีวิตอยู่จึงแสดงความกตัญญูตบแต่งที่ต่อบรรพบุรุษของตนด้วยความเชื่อ ความศรัทธา ตลอดจนการสักการบูชาด้วยเครื่องเช่นสรวงพิเศษต่าง ๆ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม พบว่า จะมีการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผี ปูตา เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจกลุ่มชนนี้ได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งผู้ที่สนใจยังสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้ในการทำวิจัยของตน และใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 แบบสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interviews) แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

1.3 กล้องถ่ายรูป ใช้เพื่อบันทึกภาพนิ่งในขณะที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ไปสังเกตขั้นตอนและกระบวนการในการประกอบพิธีกรรมแบบไม่มีส่วนร่วม

2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่การวิจัย คือ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล ซึ่งมีอายุ 50 ปีขึ้นไป เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลในเชิงลึกและสำคัญเกี่ยวกับความเชื่อ และพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สามารถจะให้ข้อมูลได้เที่ยงตรง ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดพรหมนิมิตโพธิ์ธาราม (วัดหนองคล้า) และมีคหบดีประจำวัดพรหมนิมิตโพธิ์ธาราม (วัดหนองคล้า)

2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ ชาวตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยกำหนด ที่เป็นผู้ปฏิบัติพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประจำทุกปี จำนวน 5 คน

2.3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (General Informants) ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ และเคยเข้าร่วมพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยชาวบ้านที่ภูมิลำเนาอยู่ในเขตตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 11 คน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเพณีสารทเดือนสิบ

3.2 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสัมภาษณ์คนในพื้นที่ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในประเพณีสารทเดือนสิบ ทั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) การสังเกต โดยผู้วิจัยสังเกตแบบมีส่วนร่วมในประเพณีสารทเดือนสิบในฐานะพุทธศาสนิกชนเพื่อให้เห็นภาพรวมของการประกอบพิธีกรรม รวมทั้งสังเกตผู้เข้าร่วมและบรรยากาศของการประกอบพิธีกรรม 2) การสัมภาษณ์ใช้ 2 วิธี คือ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นการโดยการพูดคุยแบบไม่กำหนดประเด็นล่วงหน้า และการสัมภาษณ์แบบเป็นการโดยการตั้งคำถามอย่างละเอียด ซึ่งประเด็นหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ความเชื่อ ที่มาของพิธีกรรม และขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช

จากการศึกษาพบว่าชาวตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทเดือนสิบทั้งหมด 3 ประการ ดังนี้

1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ชาวตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความเชื่อว่าหลังจากที่มนุษย์เราตายไปแล้วก็จะเป็นวิญญาณ สามารถไปเกิดในร่างใหม่ หรือภพภูมิใหม่ได้ หากกระทำความดีก็ได้ไปเกิดในร่างใหม่ที่สมบูรณ์พร้อม เกิดในที่ใหม่ที่สุขสบาย หรือกลายเป็นเทวดานางฟ้าเสวยสุขอยู่บนสวรรค์ แต่หากกระทำความไม่ดีไว้เมื่อตอนมีชีวิตอยู่ เมื่อตายไปก็จะกลายเป็นเปรต ที่มีชื่อว่า “ปรตตูปชีวีเปรต” จึงเป็นเหตุที่ทำให้มนุษย์ต้องทำการเช่นไหว้จนเกิดเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และถือเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังที่ วิญญูชน เสาตระกูล (2560: 11) กล่าวว่า ชาวนครศรีธรรมราชมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะไปขอใช้กรรมในนรก ซึ่งบรรพบุรุษที่ได้กระทำความชั่วในขณะที่ยังเป็นมนุษย์ได้เสียชีวิตไปจะไปเกิดเป็นเปรตในนรกและได้รับความทุกข์ทรมาน ทำให้ลูกหลานที่มีชีวิตอยู่ได้เกิดความห่วงหาอาทรว่าบรรพบุรุษของตนจะใช้ชีวิตอยู่อย่างไร จึงเกิดประเพณีสารทเดือนสิบขึ้นมาเพื่อให้ลูกหลานได้ร่วมกันทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรดาเปรตเหล่านั้น พระสุนทร โชติโก รักษาการเจ้าอาวาสวัดพรหมนิมิตโพธิ์ธาราม (2564: สัมภาษณ์) เล่าว่าเมื่ออย่างเข้าสู่เดือนสิบ ในขณะที่ท่านทำสมาธิและแผ่เมตตาตามกิจของสงฆ์ในทุกๆ วัน จะนิมิตเห็นวิญญาณหญิงชายจำนวนหนึ่งมาปรากฏตัวให้เห็น แต่ก็ไม่ได้พูดอะไร ซึ่งแต่ละคนร่างกายซูบผอม ตัวสูง บ่งบอกถึงความอยู่ไม่มีความสุขในภพภูมินั้น ท่านก็ทราบว่าจะดวงวิญญาณเหล่านั้นมาขอส่วนบุญ ท่านจึงแผ่เมตตาและอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ ดวงวิญญาณเหล่านั้นก็หายไป พอถึงวันพระท่านจึงเล่าเหตุการณ์นี้ให้ญาติโยมฟัง ชาวบ้านก็เชื่อว่าเป็นเปรตหรือไม่ก็ดวงวิญญาณของเจ้าเปรตมาขอส่วนบุญทุกคนก็ต่างทำบุญและกวาดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ดวงวิญญาณเหล่านั้นให้มีความสุขมากขึ้น

1.2 ความเชื่อที่ว่าผู้ทำกรรมใดย่อมได้รับกรรมนั้น ชาวตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความเชื่อว่าทำดีได้ไปสวรรค์ ทำชั่วตกนรก โดยเฉพาะคนที่ทำร้ายทุบตีพ่อแม่ ตา ทอพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ได้รับทุกข์เวทนา คนเหล่านี้เมื่อตายไปจะกลายเป็นเปรต ดังที่ประหยัด เกษม (2552: 63) กล่าวว่า ชาวนครศรีธรรมราช เชื่อว่าทำชั่วตกนรก ทำดีได้ไปสวรรค์ “ปรตตูปชีวีเปรต” เป็นเปรตพวกเดียวที่ดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยการอุปการะของผู้อื่น เพราะเป็นผู้ที่มีอกุศลเบาบาง เปรตพวกนี้เมื่อเป็นมนุษย์ได้ประกอบกรรมดีและกรรมชั่วคละปะปนกันไป เช่น พวกแอบกินอาหารของพระภิกษุก่อนทั้ง ๆ ที่ตนเองตั้งใจนำของเหล่านั้นมาถวาย หรือเคยเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยา แต่บางขณะก็ได้ทำกรรมชั่วเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น แกล้งผู้อื่นให้ได้รับความอับอาย เตือดร้อน เป็นต้น นอกจากนี้บุญ

มี ชำนาญกิจ (2564: สัมภาษณ์) เล่าว่า การที่ตนมาทำบุญในวันสารทเดือนสิบและจัดหมรับมาถวายพระเป็นประจำทุกปีนั้น เพื่อจะอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้กับพ่อแม่และญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วให้มีความสุข ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี หากไปเกิดในภพภูมิที่ติดอยู่แล้วก็จะมีความสุขสวัสดิ์ยิ่งขึ้นไป และเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษอีกด้วย

1.3 ความเชื่อที่ว่าเมื่อทำบุญอุทิศทานไปให้ผู้ตาย ผู้ตายจะได้รับผลจากการอุทิศนั้น ชาวตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความเชื่อในช่วงวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ จนถึงแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ หากลูกหลานทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วโดยเฉพาะคนที่ตายไปเป็นเปรตก็จะได้รับส่วนบุญส่วนกุศลนั้นอย่างเต็มที่ เนื่องจากยมบาลได้ปล่อยให้เปรตเหล่านั้นขึ้นมาเยี่ยมญาติบนโลกมนุษย์ และสามารถรับส่วนบุญส่วนกุศลที่ลูกหลานทำให้ได้ ซึ่งการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้เปรตนั้นนิยมนำอาหารใส่ปิ่นโต และนำขนมเดือนสิบ 5 อย่าง ได้แก่ ขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนมกง จัดเป็นหมรับและนำไปถวายพระที่วัด และจะมีการบังสุกุล เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้วและเปรตด้วย ดังที่ประหยัด เกษม (2552: 65-66) กล่าวว่า เมื่อเชื่อว่าหากทำบุญอุทิศทานไปให้ผู้ตายแล้ว ผู้ตายก็จะได้รับผลจากการอุทิศทานนั้น ลูกหลานก็จะทำบุญอุทิศทานไปให้เปรตและบรรพบุรุษ ซึ่งในวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบจะมีการทำบุญรับตายาย และในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ถือเป็นวันที่เปรตชนทั้งหลายต้องกลับนรกตามเดิม ลูกหลานก็ต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เปรตอีกครั้งเป็นการ “ส่งตายาย” ซึ่งขนมเดือนสิบที่ใช้ทั้งหมดนั้น (ขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนมกง) มุ่งมั่นที่จะใช้แปรเป็นกระแสดิจ เพื่ออุทิศแก่จิตวิญญาณทั้งหลายตามจุดมุ่งหมายของลูกหลาน คือจัดขนมพองที่มีลักษณะพองฟูลอยได้นี้ให้ใช้แทนพาหนะสำหรับเดินทาง จัดขนมลาที่สานกันอย่างประณีตแทนเสื้อผ้าที่ใช้สวมใส่ จัดขนมบ้าที่มีลักษณะแบนกลมคล้ายสะบ้าแทนเครื่องเล่นนันทนาการคลายเหงา และจัดขนมดีซำที่มีลักษณะกลมและมีรูตรงกลางเหมือนเงินตราที่เคยใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อให้ท่านมีเงินพอแก่การใช้จ่ายใช้สอย โดยเอาใจใส่ตกแต่งด้วยจิตผูกพันในบรรพบุรุษ ปลายสุดของกรวยจะใช้แก้วน้ำใส่น้ำไว้เพื่อเป็นสื่อสำหรับส่งทานเหล่านี้ไปให้ถึงบรรพบุรุษทั้งหลายเหล่านั้น กระทำกันเสร็จแล้วก็จะยกไปถวายพระที่วัดในวันแรม 15 ค่ำ เรียก “วันยกหมรับ” วันนี้จะมีการทำบุญ ถวายสังฆทาน อุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษ ส่วนวันสุดท้ายคือวันแรม 15 ค่ำ เรียกว่า “วันบังสุกุล” หรือ “วันส่งตายาย” ลูกหลานที่ได้ทำบุญในวันนี้จะรู้สึกอิ่มเอิบใจ สบายใจ ที่ได้ระลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษ และได้มอบน้อมตอบแทนคุณ นอกจากนี้ สุภาณี ชำนาญกิจ (2564: สัมภาษณ์) เล่าว่าตนได้จัดหมรับมาถวายพระถวายสังฆทาน และกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วในวันสารทเดือนสิบเป็นประจำทุกปี และมั่นใจว่าบุญกุศลที่ตนอุทิศไปนั้นจะไปถึงญาติพี่น้องและบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างแน่นอน เนื่องจากเคยฝันว่าญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วมีที่อยู่อาศัยที่สุขสบาย ใบหน้าอิมเอิบ และมีกายที่ไม่ได้เจ็บป่วยเหมือนตอนที่เสียชีวิตแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ตนจึงหมั่นเข้าวัดทำบุญ ไม่ใช่

เฉพาะช่วงเดือนสิบเท่านั้น แต่จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติพี่น้องและบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว
ในทุกวันพระหรือทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อเป็นการส่งต่อแต้มบุญให้กับบรรพบุรุษและญาติพี่น้องให้มี
ความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปนั่นเอง

2. พิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปรึก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช

จากการศึกษา พบว่า ชาวตำบลปรึก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพิธีกรรมเกี่ยวกับ
ประเพณีสารทเดือนสิบ 5 พิธีกรรม ดังนี้

2.1 การจัดหมรับและการยกหมรับ เอียง บุญขำ (2563: สัมภาษณ์) กล่าวว่า การจัดหมรับ
มักจะจัดเฉพาะครอบครัว หรือจัดรวมกันในหมู่ญาติ และจัดเป็นกลุ่ม ภาชนะที่ใช้จัดหมรับจะใช้กาละมัง
ทั้งที่เป็นกาละมังพลาสติก และกาละมังอลูมิเนียม กระบุง หรือเข่งสานด้วยด้ายดอไม้ไผ่ขนาดเล็กหรือ
ใหญ่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของเจ้าของหมรับ การจัดหมรับจะเป็นการนำสิ่งของ ข้าวสารอาหารแห้ง
ขนมเดือนสิบ ฯลฯ ใส่ลงภายในภาชนะที่เตรียมไว้ ซึ่งมีลักษณะในการจัด ดังนี้

- 1) ชั้นล่างสุด จัดบรรจุสิ่งของประเภทอาหารแห้งลงไว้ที่ก้นภาชนะ ได้แก่ ข้าวสาร แล้วใส่
พริก เกลือ หอม กระเทียม กะปิ น้ำปลา น้ำตาล และเครื่องปรุงอาหารที่จำเป็น
- 2) ชั้นที่สอง จัดบรรจุอาหารประเภทพืชผักที่เก็บไว้ได้นาน ใส่ขึ้นมาจากชั้นแรก ได้แก่
หัวมันทุกชนิด ถั่วแระ ถั่วคั่ว รวมทั้งพืชผักอื่นที่มีในเวลานั้น
- 3) ชั้นที่สาม จัดบรรจุสิ่งของประเภทของใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ เข็ม ด้าย และยาสามัญ
ประจำบ้าน
- 4) ชั้นบนสุด ใช้บรรจุและประดับประดาด้วยขนมอันเป็นสัญลักษณ์ของสารทเดือนสิบ เป็น
สิ่งสำคัญของหมรับ ได้แก่ ขนมพอง ขนมลา ขนมกง (ขนมไข่ปลา) ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนมที่บรรพ
บุรุษและญาติที่ล่วงลับได้นำไปใช้ประโยชน์

เมื่อจัดหมรับเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการนำเทียนไข 1 เล่ม มาปักบนหมรับ และตกแต่งด้วย
ดอกไม้ แล้วใช้ไม้ไผ่ หรือก้านกล้วยหนีบเงินเพื่อเป็นปัจจัยถวายพระสงฆ์อีกด้วย

ส่วนการยกหมรับนั้น ในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านจะนำหมรับที่จัดเตรียมไว้ไป
ทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่วัด โดยเลือกวัดที่อยู่ใกล้บ้าน หรือวัดที่บรรพบุรุษของตนนิยม วันนี้เรียกว่า “วัน
ยกหมรับ” การยกหมรับไปวัดเป็นขบวนแห่หรือไม่มีขบวนแห่ก็ได้ โดยนำหมรับและภัตตาหารไปถวาย
พระด้วย

ภาพที่ 2 หมรับ

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563

2.2 การแห่จาด ชาวตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช นิยมแห่จาดในประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประจำทุกปี ประสงค์ บุญข้า (2563: สัมภาษณ์) กล่าวว่า การแห่จาดในประเพณีสารทเดือนสิบนั้น เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำไม้ไผ่บ้านมาทำเป็นโครงสี่เหลี่ยมลักษณะคล้ายฐานของเจดีย์ แล้วตกแต่งประดับประดาด้วยกระดาษและสติ๊กเกอร์สีต่าง ๆ อย่างสวยงาม เพื่อใช้บรรจุขนมเดือนสิบทั้ง 5 อย่างและของกินต่าง ๆ เพื่อนำไปถวายพระที่วัด ซึ่งการแห่จาดของตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช นั้น ชาวบ้านมักทำโหงเทง (ชื่อเรียกตามภาษาถิ่น) ให้มีลักษณะเหมือนเปรต มีลำตัวสูงใหญ่ โดยใช้ไม้ไผ่สานเป็นโครงคล้ายส้มครอบไก่ เพื่อให้คนเข้าไปอยู่ข้างในได้ และถือว่าโหงเทงนี้คือเปรตที่ยอมบาลปล่อยจากยมโลกให้มารับเอาส่วนบุญจากญาติพี่น้องที่อุทิศไปให้ เมื่อถึงวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านทั้งหญิงชายจะแห่จาดพร้อมด้วยโหงเทงเข้าวัด แล้วเวียนรอบพระอุโบสถจำนวน 3 รอบ ระหว่างที่มีการแห่จาดและโหงเทงนั้นก็จะมี การบรรเลงกลองยาวประกอบไปด้วยเพื่อความสนุกสนาน ชาวบ้านทั้งหญิงชายจะมีการร่ำหน้าจาด เพราะเชื่อว่าจะได้บุญแรง เมื่อลาโลกนี้ไปก็จะได้เป็นเกิดเป็นเทวดาหรือนางฟ้าบนสวรรค์ ส่วนพระสงฆ์ก็จะเริ่มพิธีสวดชัยยันโตและให้พร การแห่จาดเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้คนทำความดี มีศีลธรรมเกรงกลัวการกระทำผิด เชื่อถือว่าการกระทำที่ผิดจารีต ประเพณีศีลธรรมเป็นบาปและอาจต้องได้รับผลบาปตามวิถีกรรมที่กระทำไว้ นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้คนเกิดความรักในบรรพบุรุษ ให้ระลึกถึงคุณความดีที่บรรพบุรุษได้กระทำมาแก่ชนรุ่นหลังอีกด้วย

ภาพที่ 3 การแห่จาด

ภาพที่ 4 การแห่จาดและโหงเทง

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563

2.3 การฉลองหมรับและการบังสุกุล ในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ซึ่งเป็นวันสารทเรียกว่า “วันฉลองหมรับ” ชาวตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีการทำบุญเลี้ยงพระ และบังสุกุล การทำบุญวันนี้เป็นการส่งบรรพบุรุษและญาติพี่น้องให้กลับไปยังเมืองนรก นับเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง ซึ่งเชื่อกันว่าหากไม่ได้กระทำพิธีกรรมในวันนี้ บรรพบุรุษและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว จะไม่ได้รับส่วนกุศล ทำให้เกิดทุกข์เวทนาด้วยความอดอยาก ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะกลายเป็นคนอกตัญญูไป เมื่อฉลองหมรับและทำพิธีบังสุกุลเสร็จก็จะมีการกรวดน้ำซึ่งเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่เปรตและบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งพระสงฆ์ท่านก็จะปรารภผลทานขณะที่เรากรวดน้ำว่า “ยถา วาริวหา ปุราปาริปูเรนติ สาคร”

2.4 การตั้งเปรตและการชิงเปรต เมื่อเสร็จจากการฉลองหมรับและถวายภัตตาหารแล้ว ชาวตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช นิยมนำขนมอีกส่วนหนึ่งไปวางไว้ตามบริเวณวัด โคนไม้ใหญ่ หรือกำแพงวัด เรียกว่า “ตั้งเปรต” เป็นการแผ่ส่วนกุศลให้เป็นสาธุทานแก่ผู้ล่วงลับที่ไม่มีญาติหรือญาติไม่ได้มาร่วมทำบุญ บางวัดนิยมสร้างร้านขึ้น เพื่อสะดวกแก่ตั้งเปรต เรียกว่า “หลาเปรต” (ศาลาเปรต) เมื่อตั้งขนม ผลไม้ และและเงินทำบุญเสร็จแล้ว ก็จะนำสายสิญจน์ที่ได้บังสุกุลแล้วมาผูกเพื่อแผ่ส่วนกุศลด้วย เมื่อเสร็จพิธีสงฆ์ ก็จะเก็บสายสิญจน์ การชิงเปรตจะเริ่มหลังจากตั้งเปรตเสร็จแล้ว ช่วงนี้เป็นช่วงที่เรียกว่า “ชิงเปรต” พอพระชักสายสิญจน์ที่พาดโยงไปยังอาหารที่ตั้งเปรตเสร็จ ทั้งผู้ใหญ่และเด็กจะวิ่งกันเข้าไปแย่งขนมกันอย่างคึกคัก เพราะความเชื่อว่าจะได้ที่เหลือจากการเซ่นไหว้บรรพบุรุษถ้าใครได้ไปกินก็จะได้กุศลแรง เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวต่อไป

ประสงค์ บุญข้า (2563: สัมภาษณ์) กล่าวว่า การตั้งเปรตของชาวตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช นั้น มีแค่ 2 ประเภทเท่านั้น คือ การตั้งเปรตนอกวัด ซึ่งเป็นการนำอาหารและขนมเดือนสิบทั้ง 5 อย่าง และเศษเงินจำนวน 3 บาท 5 บาท ตามแต่ความสมัครใจของผู้ตั้งเปรตไปวางไว้บริเวณทางเข้าวัด ริมกำแพงวัด หรือโคนต้นไม้ใหญ่ข้างรั้ววัด เพื่อแผ่ส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับหรือเปรตที่บุญน้อย ไม่สามารถเข้าวัดได้ หรือญาติไม่ได้มาทำบุญ ให้ได้กินของที่ตั้งเปรตและนำของที่ตั้งเปรตนั้นติดไม้ติดมือกลับไปยังยมโลกโลกเพื่อไม่ให้อับอายเปรตตนอื่น และอีกประเภทหนึ่งคือ การตั้งเปรตหลาเปรต ซึ่งเป็นการตั้งเปรตในบริเวณลานวัด โดยมีการตั้ง “หลาเปรต” ให้สูงพอสมควรประมาณระดับหน้าอก เพื่อที่ชาวบ้านจะได้นำอาหารและขนมเดือนสิบมาวางรวมกันได้สะดวก และเพื่อสะดวกในการที่เด็ก ๆ จะปีนขึ้นไปชิงเปรตอีกด้วย

ภาพที่ 5 การตั้งเปรตนอกวัด

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563

ภาพที่ 6 การตั้งเปรตหลาเปรต

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563

จากคำสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมทำให้เห็นเชิงประจักษ์ว่าการตั้งเปรตของชาวตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเพียง 2 ประเภทเท่านั้น คือ การตั้งเปรตนอกวัดและการตั้งเปรตหลาเปรต ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตำบล เมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือของอำเภออื่น ๆ จะมีการตั้งเปรต 3 ประเภท คือ การตั้งเปรตนอกวัด การตั้งเปรตงานบิณฑิ์ และการตั้งเปรตหลาเปรต แต่ในส่วนของวัตถุประสงค์และพิธีกรรมในการตั้งเปรตนั้นเหมือนกัน

นอกจากนี้นายประสงค์ จันดี (สัมภาษณ์: 2563) กล่าวว่า การชิงเปรตของตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จะกระทำโดยการนำขนมเดือนสิบทั้ง 5 อย่าง ขนมในท้องถื่น และผลไม้ไปตั้งที่หลาเปรต จากนั้นมีการโยงสายสิญจน์และจุดเทียนที่หลาเปรตเพื่อให้พระสงฆ์สวดบังสุกุล และให้สาธุชนตั้งจิตอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ญาติและบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเสร็จพิธีผู้คนที่หญิงชาย ไม่เว้นแม้แต่เด็ก ๆ ก็จะปีนขึ้นไปบนหลาเปรตเพื่อแย่งเอาขนมเดือนสิบบนหลาเปรตให้ได้มากที่สุด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของชาวบ้านข้างต้น เรียกว่า “ชิงเปรต” เพราะมีความเชื่อว่าหากใครชิงเปรตได้ขนมเดือนสิบจำนวนมาก และได้กินขนมเดือนสิบที่เหลือจากการเซ่นไหว้บรรพบุรุษนี้จะได้บุญแรง ไม่เจ็บไม่ไข้ ประหนึ่งว่าได้รับพรอันวิเศษจากบรรพบุรุษนั่นเอง

ภาพที่ 7 พิธีกรรมชิงเปรต

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัยทำให้เห็นเชิงประจักษ์ว่าพิธีกรรมชิงเปรตของตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีความแตกต่างจากอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชด้วยกัน กล่าวคือ จะมีการตั้งเปรตบนเสาที่มีความสูงประมาณหน้าอกเท่านั้น เพื่อให้ชาวบ้านหญิงชายรวมถึงเด็กสามารถหยิบหรือปีนขึ้นไปเอาขนมบนเสาเปรตได้ง่ายขึ้น ต่างจากอำเภออื่นๆ ที่มีการสร้างเสาเปรตโดยใช้ไม้ไผ่ 1 ต้นตั้งเป็นเสาให้มีความสูงประมาณ 5 เมตร ที่ปลายยอดไม้ไผ่จะทำเป็นร้านเพื่อตั้งขนมเดือนสิบทั้ง 5 อย่าง และให้ผู้ที่จะชิงเปรตผู้ชายปีนขึ้นไปเอาขนมเดือนสิบนั้นลงมาหลังจากมีการทำพิธีเสร็จ บางอำเภอมีการชูปูน้ำมันที่เสาเสาเปรตเพื่อเพิ่มความยากในการปีนขึ้นไปชิงเปรต ผู้ชายที่จะชิงเปรตจึงมีการต่อกันหรือใช้กลวิธีเหมือนการปีนต้นตาลหรือต้นมะพร้าวเพื่อที่จะขึ้นไปชิงเปรตบนเสาเปรตที่มีความสูงให้ได้ เพียงเพราะเชื่อว่าหากได้กินขนมที่เป็นเดนขานจากบรรพบุรุษจะได้บุญแรงนั่นเอง

2.5 การบูชาบรรพบุรุษ เป็นการเซ่นไหว้ตายายหรือบรรพบุรุษที่นับถือในบ้าน ด้วยมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษเหล่านั้นอาจเป็นเปรต ไม่สามารถเข้าวัดได้ ลูกหลานจึงจัดหมรับเล็ก ไว้ในงานจำนวน 5 งาน เพื่อบูชาบรรพบุรุษ ค้าง เพ็ชรอาวุธ (2563: สัมภาษณ์) เล่าว่า ทุก ๆ เดือนสิบ ตนจะมีการเซ่นไหว้ บรรพบุรุษในบ้าน ซึ่งจะทำพิธีกรรมนี้ในห้องครัว เพื่อให้ผีแม่หน้อยหรือหมอแม่ทาน (ผีบรรพบุรุษที่เชื่อว่าเป็นผีผู้หญิง ตอนที่ยังมีชีวิตอยู่จะเป็นหมอตำแย ช่วยทำคลอดหรือผดุงครรภ์ให้กับชาวบ้าน) มารับเครื่องเซ่นไหว้นี้ด้วย โดยการจัดหมรับเล็กจำนวน 5 หมรับ ใส่จาน ซึ่งในแต่ละจานได้ใส่ขนมเดือนสิบทั้ง 5 อย่าง คือขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนมกงไว้เหมือนกัน จากนั้นตนจะจุดเทียนไว้ที่หมรับใดหมรับหนึ่งแล้วเริ่มพิธีกรรมด้วยการกล่าวว่า “วันนี้วันดีเป็นวันเดือนสิบ ลูกหลานจัดหมรับไว้พร้อมสรรพแล้ว ขอเชิญตายาย ครูหมอ หมอแม่ทาน ผีบรรพบุรุษทั้งหลายที่เข้าวัดไม่ได้มารับเอาหมรับนี้จากลูกหลานเถิด” เมื่อพูดจบก็นำใบพลูมาจุ่มน้ำในขันน้ำ แล้วประพรมไปที่หมรับทั้ง 5 หมรับ รอเวลาประมาณ 3 นาทีประหนึ่งว่าบรรพบุรุษกินขนมในหมรับเรียบร้อยแล้ว จากนั้นก็จับใบพลูใบเดิมที่หัวและท้าย ใบพลูเพื่อดับเทียนในหมรับ แล้วพูดว่า “เมื่อกินหมรับอย่างอิม

หน้าสำราญแล้ว ให้ท่านกลับไปอยู่ตามที่ตามทางของท่าน ปีนี้ทำให้กินแล้วอย่าได้ทักได้ทอลูกหลาน ให้ได้รับความเดือนร้อนนะและช่วยปกป้องรักษาลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุขด้วย” เป็นอันเสร็จพิธี

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 3 ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ความเชื่อที่ว่าผู้ทำกรรมใดย่อมได้รับกรรมนั้น และความเชื่อที่ว่าเมื่อทำบุญอุทิศทานไปให้ผู้ตาย ผู้ตายจะได้รับผลจากการอุทิศนั้น
2. พิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 5 พิธีกรรม ได้แก่ การจัดหมรับและการยกหมรับ การแห่จาด การฉลองหมรับ และการบังสุกุล การตั้งเปรตและการชิงเปรต และการบูชาบรรพบุรุษ

อภิปรายผล

1. ความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 3 ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ความเชื่อที่ว่าผู้ทำกรรมใดย่อมได้รับกรรมนั้น และความเชื่อที่ว่าเมื่อทำบุญอุทิศทานไปให้ผู้ตาย ผู้ตายจะได้รับผลจากการอุทิศนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ความเชื่อนั้นเป็นคติธรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว อีกทั้งเป็นการสอนลูกหลานชนรุ่นหลังที่มีชีวิตอยู่ให้ก่อปรแตกรรมดี หมั่นทำบุญรักษาศีล เพื่อไม่ให้ตนตกไปเป็นเปรต และมีความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ความเชื่อทั้ง 3 ความเชื่อข้างต้นยังเป็นสื่อกลางที่ทำให้คนในชุมชนรู้ผิดชอบชั่วดี ปฏิบัติตนเป็นลูกหลานที่มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ช่วยให้เห็นคุณค่าและหวงแหนประเพณีและพิธีกรรมอันดีงามของท้องถิ่น และเป็นการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีและพิธีกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไปอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่เมื่อถึงช่วงเทศกาลเดือนสิบ ลูกหลานของชาวตำบลปรัก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่ว่าจะไปทำงานไกลถิ่นฐานบ้านเกิดแค่ไหนก็ต้องกลับมาร่วมประเพณีสารทเดือนสิบนี้เป็นประจำทุกปี และความเชื่อทั้ง 3 ความเชื่อข้างต้นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระสมพงษ์ จนทวโสี (จันสิตา) (2558: 118) ที่ว่าผลจากการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่เปรตชนหรือผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นคติธรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมในทางศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติผู้วายชนม์ให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่ดีงาม การแสดงออกถึงน้ำใจต่อกันมี 3 ยาม คือ ยามจน ยามเจ็บ และยาม

จาก คติธรรมอันนี้ในทางศาสนามีตัวอย่างเกี่ยวกับการทำบุญให้ผู้ตาย จึงเป็นแบบอย่างในการทำบุญให้ผู้ตายจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งสอดคล้องกับคำกล่าวของประยัต เกษม (2552: 69) ที่ว่า ความทุกข์ทรมานของเปรตน่าจะเป็นสิ่งเตือนใจให้คนกลัวบาปกลัวกรรมได้ และเป็นการเตือนสติไม่ให้เราตกไปเป็นเปรต หมั่นทำตนให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา บริจาคทาน สร้างบุญกุศลเพื่อเป็นทุนแก่ตนในวันหน้า ด้วยใจที่หนักแน่นมั่นคง

2. พิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลปรึก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 5 พิธีกรรม ได้แก่ การจัดหมรับและการยกหมรับ ซึ่งในการจัดหมรับนั้นจะเห็นได้ว่าจำเป็นจะต้องใส่ขนมเดือนสิบทั้ง 5 อย่างลงไปด้วย เนื่องจากเชื่อว่ามี ความหมายเชิงสัญลักษณ์สื่อถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เปรตต้องใช้ในการข้ามห้วงมหรณพเพื่อกลับไปยังนรกภูมิ กล่าวคือ “ขนมพอง” เป็นสัญลักษณ์แทน “แพ” ซึ่งเป็นพาหนะที่เปรตใช้ข้ามแม่น้ำในการเดินทางกลับจากโลกมนุษย์ไปยังยมโลก เพราะขนมพองมีน้ำหนักเบาสามารถลอยน้ำได้ ดังนั้นขนมพองจึงเป็นสัญลักษณ์แทนความห่วงใยของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วให้มีความสะดวกและปลอดภัยในการเดินทางกลับนรกภูมิ “ขนมลา” เป็นสัญลักษณ์แทน “เครื่องนุ่งห่ม แพรพรรณ” เนื่องด้วยสมัยก่อนทั้งชายและหญิงจะใช้ผ้าขาวม้าเป็นเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งลักษณะทั่วไปของผ้าขาวม้าจะสานเป็นเส้นแนวขวางเหมือนกันกับลักษณะของขนมลาที่มีการสานเป็นเส้นแนวขวางเช่นเดียวกัน อีกทั้งขนมลายังมีรูปทรงเหมือนผ้าที่ทอซึ่งสามารถพับเป็นผืนได้ ดังนั้นขนมลาจึงเป็นสัญลักษณ์แทนความรักความห่วงใยที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วให้มีเสื้อผ้า แพรพรรณ ที่สวยงามสวมใส่กลับไปยังนรกภูมิ “ขนมบ้า” เป็นสัญลักษณ์แทน “สะบ้า” ซึ่งเป็นการละเล่นของคนในอดีต ใช้เล่นต้อนรับประเพณีสงกรานต์ เนื่องจากในอดีตมีต้นสะบ้าอยู่เป็นจำนวนมาก จึงมีการนำลูกสะบ้ามาเล่นร่วมกัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะไม่มีลูกสะบ้าแล้ว แต่ขนมบ้ายังเป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้ชาวบ้านนึกถึงการละเล่นของบรรพบุรุษ เพราะขนมบ้ายังมีรูปทรงคล้ายลูกสะบ้า ดังนั้นขนมบ้ายังเป็นสัญลักษณ์แทนความรักความปรารถนาดีต่อบรรพบุรุษได้มีของเล่นไว้เล่นในนรกภูมิ “ขนมติ๋ม” เป็นสัญลักษณ์แทน “เงิน เบี้ย” เนื่องจากในอดีตมีการใช้เบี้ยเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและใช้สอย ซึ่งลักษณะโดยทั่วไปของเบี้ยเป็นวงกลมและมีรูตรงกลางเหมือนขนมติ๋ม ดังนั้นขนมติ๋มจึงเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งของที่ลูกหลานมอบให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วให้นำไปใช้ในนรกภูมิ และ “ขนมกงหรือขนมไข่ปลา” เป็นสัญลักษณ์แทน “เครื่องประดับ” ซึ่งลักษณะทั่วไปของขนมไข่ปลาจะมีลักษณะคล้ายกับสร้อยคอต่างหู และกำไล ลูกหลานจึงมีการทำขนมไข่ปลาเพื่อที่จะให้บรรพบุรุษใช้เป็นเครื่องประดับในนรกภูมิ เมื่อจัดหมรับเรียบร้อยแล้วลูกหลานก็จะยกหมรับไปที่วัดเพื่อทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษต่อไป

การแห่จาด เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้การจัดหมรับและการยกหมรับ เนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่มีความพิถีพิถันตั้งแต่การทำจาด ซึ่งชาวบ้านหญิงชายจะช่วยเหลือกันในการทำจาดตาม

ความสามารถของตน ผู้ชายจะทำโครงจาดด้วยไม้ไผ่ เมื่อเสร็จแล้วผู้หญิงก็ช่วยตกแต่งประดับประดาจาดด้วยดอกไม้ประดิษฐ์ กระจดาช และลูกปัดอย่างสวยงาม ประสงค์ จันดี (2563: สัมภาษณ์) กล่าวว่า “...จาดถือเป็นสัญลักษณ์ของรักความปรารถนาดีที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ที่ต้องการให้บรรพบุรุษมีของกินของใช้ไว้ใช้ในนรกภูมิตลอดทั้งปี อีกทั้งการทำจาดนั้นยังแสดงออกถึงความรัก ความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างสรรค์สิ่งดีงาม และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมอันดีงามของชุมชนอีกด้วย...” นอกจากนี้ในการแห่จาดนั้นจะเห็นได้ว่ามีการแห่โทองเทงไปพร้อมกับการแห่จาดด้วย ซึ่งโทองเทงสร้างจากวัสดุในท้องถิ่นและวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นลูกมะพร้าวที่ใช้ทำหัวของโทองเทง ใช้กระจดาชที่ขูดเป็นลูกกลมๆ ทำเป็นตาของโทองเทง ใช้ไม้ไผ่มาสานเป็นลักษณะคล้ายสุ่มไก่เพื่อทำโครงของลำตัวและแขนของโทองเทง เป็นต้น พระสุนัน โชติโก (2563: สัมภาษณ์) กล่าวว่า โทองเทง เป็นสัญลักษณ์แทนเปรต ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่ายมบาลได้ปล่อยให้ขึ้นมารับส่วนบุญส่วนกุศลจากญาติพี่น้องบนโลกมนุษย์ได้ และอีกนัยหนึ่งชาวบ้านใช้โทองเทงเป็นสื่อในการสั่งสอนลูกหลานไม่ให้ประพฤดิชั่ว ให้เกรงกลัวต่อบาป และกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดาและบุพการีผู้มีพระคุณ เพราะหากไม่กระทำเช่นนั้น ตายไปแล้วกลายเป็นเปรต รูปร่างหน้าตาน่าเกลียดน่ากลัวเหมือนโทองเทงที่ชาวบ้านแห่มากับจาด นอกจากนี้ ละออง เชื้อบ้านเกาะ (2563: สัมภาษณ์) กล่าวว่า ตนชอบเข้าร่วมพิธีแห่จาด และชอบรำหน้าจาดเสมอ เพราะจังหวะของกลองยาวมีความสนุกสนาน อีกทั้งเชื่อว่าการรำหน้าจาดจะได้บุญแรง ตายไปแล้วไปเกิดเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์ และเป็นการสืบสานประเพณีและพิธีกรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

การฉลองหมรับและการบังสุกุล การตั้งเปรตและการชิงเปรต และการบูชาบรรพบุรุษพิธีกรรมเหล่านี้ ได้รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่เป็นเปรตในนรกภูมิให้ได้รับผลบุญ และได้หลุดพ้นจากทุกเวทนาทั้งปวง อีกทั้งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษอย่างไม่เสื่อมคลาย ดังที่ขุนอาเทศคดี (2525: 49) กล่าวว่า การประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ (วันรับตายาย) และในวันแรม 15 ค่ำเดือนสิบ (วันส่งตายาย) โดยที่ทั้งสองวันจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกันก็คือการทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษเพื่อแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูตเวที หลังจากประกอบพิธีกรรมลูกหลานจะร่วมกันทำความสะอาดบริเวณที่บรรจุกระดูกของบรรพบุรุษและร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ เอี่ยม อุบลพันธุ์ (2537: 13) ที่ว่าการสวดมาติกาบังสุกุลในพิธีบุญวันสารท มีวัตถุประสงค์คือแสดงความกตัญญูตเวที บำเพ็ญทักษณานุปัตานอุทิศให้บุพการีชนที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งมีชื่อเรียกว่า “บุพเปตพลี” การสวดมาติกาบังสุกุลหรือสวดบทอื่นบางบท จึงเป็นหัวใจหรือสุดยอดของพิธีกรรมในวันสารท

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบแต่ละอำเภอในจังหวัด นครศรีธรรมราช มีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างกันออกไป ดังนั้นควรมีการศึกษา เปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีสารทเดือนสิบของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด นครศรีธรรมราชด้วย เพื่อให้เห็นถึงความเหมือนหรือความแตกต่างของความเชื่อและพิธีกรรมใน ประเพณีสารทเดือนสิบของแต่ละท้องถิ่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ความเชื่อ และพิธีกรรมของท้องถิ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีอื่น ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีสวดด้วน ประเพณีให้ทานไฟ เป็นต้น เพื่อให้เห็นมุมมองที่แปลกใหม่ ของความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีของจังหวัดนครศรีธรรมราชมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในภูมิภาคอื่น ๆ ของไทย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ในระดับที่กว้างขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยมาปรับใช้ในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อ ความมั่นคงทางวัฒนธรรมในระดับประเทศต่อไป
3. ควรมีการนำแนวคิดเรื่องประเพณีประดิษฐ์ไปศึกษาประเพณีในท้องถิ่นอื่น ๆ ของประเทศ ไทย เพื่อเป็นเผยแพร่และอนุรักษ์ประเพณีไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กลิ่น คงเหมือนเพชร. (2542). *ผี: ความเชื่อในภาคใต้*. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 10. หน้า 4747-4751. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ขุนอาเทศคดี. (2525). *ความเป็นมาของงานเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช*. ใน วิรัตน์ ธีรกุล (บรรณาธิการ). *เดือนสิบ'25 ที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบประจำปี 2525*. (หน้า 49-55). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- คณิง เพ็ชรอาวุธ. สัมภาษณ์. 18 กันยายน 2563.
- ชวน เพชรแก้ว. (2559). *แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล: มรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ*. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ณรัตน์จุฑา ไชยสวัสดิ์. (2562). *ความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษของคนไทยถิ่นใต้: ผี เปรตและเทวดา*. *วารสารวิจิตรวัฒนธรรม*, 3(2): 81-98 ค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.tci-thaijo.org>.

- นภสมน นิจันรัตน์. (2550). **โนรา: สัญลักษณ์ พิธีกรรม ตัวตนคนใต้รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ยุคโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.tci-thaijo.org>.
- นิวัฒน์ หนองเกษม. (2557). **ความเชื่อเรื่องผีปูดภาคอีสาน บ้านครบุรี ตำบลครบุรีใต้ จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.tci-thaijo.org>.
- บุญมี ชำนาญกิจ. สัมภาษณ์. 17 กันยายน 2563.
- ประสงค์ จันดี. มัคทายกประจำวัดพรหมนิมิตโพธิ์ธาราม. สัมภาษณ์. 17 กันยายน 2563.
- ประสงค์ บุญข้า. สัมภาษณ์. 17 กันยายน 2563.
- ประหยัด เกษม. (2552). **คุณค่าภูมิปัญญาชาวใต้ในบุญสารทเดือนสิบ**. นครศรีธรรมราช: สารนครศรีธรรมราช ฉบับพิเศษที่ระลึกในการจัดงานประเพณีเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี 2552.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2544). **ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีกับบทบาททางสังคมของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธในภาคใต้**. รายงานการวิจัย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. ค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2564, จาก <http://research.culture.go.th>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระสมพงษ์ จันทวิไล (จันสีดา). (2558). **ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแห่นางแมวของจังหวัดบุรีรัมย์**. วารสารวณิฏของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 2(1), 117-126. ค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.tci-thaijo.org>.
- พระสุนัน โขติโก. รักษาการเจ้าอาวาสวัดพรหมนิมิตโพธิ์ธาราม. สัมภาษณ์. 17 กันยายน 2563.
- มณีรัตน์ กำลังเกื้อ. (2561). **พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.tci-thaijo.org>.
- ละออง เชื้อบ้านเกาะ. สัมภาษณ์. 17 กันยายน 2563.
- วิญญูชน เสา่ตระกูล. (2560). **ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตในประเพณีสารทเดือนสิบ: กรณีศึกษาประชากรตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 6(2), 9-18. ค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.tci-thaijo.org>.
- ศิริพร ณ ถกลาง. (2557). **ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิถีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2542). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สุภาณี ชำนาญกิจ. สัมภาษณ์. 17 กันยายน 2563.

เอียง บุญขำ. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2563.

เอื้อม อุบลพันธ์. (2537). เทศกาลเดือนสิบ เทศกาลรวมญาติของคนนครฯ. ใน วิชม ทองสงค์ (บรรณาธิการ). **เดือนสิบ'39 ที่ระลึกในการจัดงานประเพณีเทศกาลเดือนสิบประจำปี 2541 จังหวัดนครศรีธรรมราช.** (หน้า 10-15). สุราษฎร์ธานี: อุดมลาภ.